

Kim Ittonen, KTT

Forskardoktor i revision

Institutionen för redovisning och handelsrätt

kim.ittonen@hanken.fi

+358 (0)29 4313 786

LAUSUNTO TILINTARKASTUSTYÖRYHMÄN MUISTIOON

Lausuntoni tarkastelee muistion esitystä tilintarkastuksen rajojen nostoon liittyen tilintarkastustutkimuksen pohjalta. Tilintarkastuksen hyötyjen arvioinnissa pk-yrityksissä on syytä erottaa yritysten sisäiset hyödyt sekä muut hyödyt.

Yritysten sisäiset hyödyt

Yritysten toimintaan liitettävänä hyötyinä on tutkimuksissa yleisimmin havaittu, että tilintarkastetun tilinpäätöksen vapaaehtoisesti valinneilla yrityksillä on alhaisemmat vieraan pääoman kustannukset, korkeammat luottoluokitukset sekä parempi vieraan pääoman saatavuus (esim. Blackwell ym. 1998; Allee & Yohn 2009; Minnis 2011; Deadman & Kausar 2012). Suomessa mm. Karjalainen (2011) havaitsi, että laadukkaammalla tilintarkastuksella on yhteys lainan kustannukseen. Sitä vastoin Langli (2015) ei löytänyt Norjasta tukea sille, että tilintarkastuksella olisi vaikutusta lainan korkoihin tai lainan saatavuuteen.

Tilintarkastuksen tuomista yritysten muista sisäisistä hyödyistä Eilifsen ym. (2011) on löytänyt viitteitä siitä, että tilintarkastuksen jälkeen yrityksillä on parempi käsitys liiketoiminnan riskeistä sekä sisäisen valvonnan ja prosessien laadusta. Näiden on pitkässä juoksussa myös nähty heijastuvan yritysten taloudelliseen suorituskykyyn sekä yritysten työntekijöiden tekemien petosten ehkäisyyn (Cassar 2011).

Muut hyödyt

Yritysten tuottamaa tilinpäätösinformaatiota käytetään yhteiskunnassa laajasti eri yksityisten ja julkisten sidosryhmien joukossa, esim. verotuksessa. Tilintarkastuksella voi näin ollen olla merkitys yhteiskunnallisessa päätöksenteossa

ja valvonnassa ja se saattaa parantaa yritysten ulkopuolisten käyttäjien päätöksentekoa, mikäli tilintarkastetut tilinpäätökset ovat sisällöltään parempilaatuisia (Barton & Waymire 2004).

Tilintarkastustutkimus osoittaaakin, että tilintarkastetut tilinpäätökset ovat sisällöltään merkittävästi luotettavampia ja laadultaan parempia (mm. Clatworthy & Peel 2013; Downing & Langli 2016). Esimerkiksi Downing & Langli (2016) osoittavat norjalaisella aineistolla, että lakisääteisen raportoinnin laatu laskee merkittävästi niillä yrityksillä jotka eivät valitse tilintarkastajaa. Päätöksenteon osalta esim. Ojala ym. (2017) osoittavat suomalaisella aineistolla, että tilintarkastus hyödyttää verottajaa. Heidän havaintonsa paljastavat, että tilintarkastus vähentää merkittävästi verottajan vaatimia muutoksia yrityksen tai yhteisön verotukseen. Tulosten perusteella voitaisiinkin olettaa, että tilintarkastus tehostaa mm. verotarkastusten kohdentamista ja resurssien käyttöä

Johtopäätökset

Yritystoiminnan sääntelyssä on tällä hetkellä kantavana ajatuksena hallinnollisen taakan keventäminen sekä yritysten valinnanvapauden lisääminen. Tilintarkastuksen lakisääteinen vaatiminen pienyrityksiltä vetoamalla yrityksen sisäisiin hyötyihin (kuten omistajien ja johdon välisen informaation varmennukseen sekä vieraan pääoman kustannuksiin tai saatavuuteen) ei vaikuta tehokkaalta. Yritysten voidaan antaa itse arvioida tapauskohtaisesti tilintarkastuksen hyötyjä aiheutuneisiin kustannuksiin ja päättää tämän perusteella tilintarkastajan valinnasta. Näin voidaankin todeta jo tapahtuvan. Ojala ym. (2016) ja Ittonen (2017) raportoivat, että esimerkiksi pankkilainalla ja ostovelkojen osuudella on positiivinen vaikutus vapaaehtoiseen tilintarkastajan valintaan Suomessa, eli tilinpäätösinformaatiota varmennetaan vapaaehtoisesti todennäköisemmin silloin kun yrityksellä on sidosryhmiä, joille tilinpäätösinformaation laatua kannattaa varmentaa tilintarkastuksen avulla.

Muiden hyötyjen näkökulmasta on pohdittava tilintarkastuksen kustannustehokkuutta. Pakollinen tilintarkastus tuottaa tutkimusten perusteella luotettavampaa informaatiota yhteiskunnalliseen päätöksentekoon (kuten esim. veronkantoon) myös niiden yritysten osalta jotka sitä eivät vapaaehtoisesti tuottaisi. Mikäli tilinpäätösinformaation laatu heikkenee tilintarkastusvelvollisuuden poistamisen seurauksena, tulee (Ruotsissa tehtyjen selvitysten perusteella)

väärinkäytösten ja harmaan talouden määrä mahdollisesti lisääntymään myös Suomessa.

Näiden faktojen valossa näyttääkin selvältä, että vuoden 2007 lakimuutoksen hyödyt ja haitat pitäisi ensin kattavasti selvittää. Tämän jälkeen tulisi tehdä vaikuttavuusarvio työryhmän esittämien muutosten vaikutuksista.

Rajojen valvonta

Tilintarkastusvelvollisuuden rajoja asetettaessa on myös syytä pohtia kuinka, kenen toimesta ja millaisin resurssein rajojen noudattamista valvotaan. Ittosen ym. (2017) selvityksen perusteella on Suomessa vuosina 2012-2014 ollut varsin merkittävä joukko TTL 2:2 pykälän raja-arvot *ylittäviä* yrityksiä, jotka ovat jättäneensä tilintarkastajan valitsematta. Raja-arvojen valvonta on mahdotonta, mikäli valvojalla ei ole käytössään yrityskohtaista dataa raja-arvoista. Henkilöstömäärää ei käsittäkseni Suomessa raportoida esimerkiksi kaupparekisteriin, eli kaupparekisterin tietojen pohjalta ei rajojen valvontaa näin ollen voitane suorittaa.

Helsingissä, 9. maaliskuuta 2018

Kim Ittonen, KTT

Lähteet

- Allee, K.D. & Yohn, T.L., 2009. The demand for financial statements in an unregulated environment: an examination of the production and use of financial statements by privately held small businesses. *The Accounting Review*, 84 (1), 1–25.
- Burgstahler, D., Hail, L., & Leuz, C., 2006. The importance of reporting incentives: earnings management in European private and public firms. *The Accounting Review*, 81 (5), 983–1016.
- Cano-Rodríguez, M., 2010. Big auditors, private firms and accounting conservatism: Spanish evidence. *European Accounting Review*, 19 (1), 131–159.
- Cano-Rodríguez, M. & Sánchez Alegría, S., 2012. The value of audit quality in public and private companies: evidence from Spain. *Journal of Management and Governance*, 16 (4), 683–706.
- Carey, P., Simnett, R., & Tanewski, G., 2000. Voluntary demand for internal and external auditing by family businesses. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 19 (Supplement), 37–51.
- Cassar, G., 2011. Discussion of the value of financial verification in debt financing: evidence from private U.S. firms. *Journal of Accounting Research*, 49 (2), 507–528.
- Cassar, G. & Ittner, C.D., 2009. Initial retention of external accountants in startup ventures. *European Accounting Review*, 18 (2), 313–340.
- Cassar, G., Ittner, C.D., & Cavalluzzo, K.S., 2015. Alternative information sources and information asymmetry reduction: evidence from small business debt. *Journal of Accounting and Economics*, 59 (2–3), 242–263.
- Chaney, P.K., Jeter, D.C., & Shivakumar, L., 2004. Self-selection of auditors and audit pricing in private firms. *The Accounting Review*, 79 (1), 51–72.
- Clatworthy, M.A. & Peel, M.J., 2013. The impact of voluntary audit and governance characteristics on accounting errors in private companies. *Journal of Accounting and Public Policy*, 32 (3), 1–25.
- Clatworthy, M.A., Makepeace, G.H., & Peel, M.J., 2009. Selection bias and the big four premium: new evidence using Heckman and matching models. *Accounting and Business Research*, 39 (2), 139–166.
- Collis, J., 2012. Determinants of voluntary audit and voluntary full accounts in micro- and non-micro small companies in the UK. *Accounting and Business Research*, 42 (4), 441–468.
- Collis, J., Jarvis, R., & Skerratt, L., 2004. The demand for the audit in small companies in the UK. *Accounting and Business Research*, 34 (2), 87–100.

- Dedman, E. & Kausar, A., 2012. The impact of voluntary audit on credit ratings: evidence from UK private firms. *Accounting and Business Research*, 42 (4), 397–418.
- Dedman, E., Kausar, A., & Lennox, C., 2014. The demand for audit in private firms. Recent large-sample evidence from the UK. *European Accounting Review*, 23 (1), 1–23.
- Downing, J. & Langli, J.C., 2016. Audit exemptions and the quality of firms' internal reporting systems. Working Paper, BI Norwegian Business School.
- Eilifsen, A., Knechel, W.R., & Wallage, P., 2001. Application of the business risk audit model: a field study. *Accounting Horizons*, 15 (3), 193–207.
- Ittonen, K., Höglund, H. & Sundik, D. 2017. Selvitys vapaaehtoisesta tilintarkastuksesta Suomessa vuosina 2012-2014. <https://www.hanken.fi/en/blogs/kim-ittonen>
- Karjalainen, J., 2011. Audit quality and cost of debt capital for private firms: evidence from Finland. *International Journal of Auditing*, 15 (1), 88–108.
- Langli, J.C., 2015. Evaluation of a change in the Norwegian legislation: the effects of making audit voluntary for small firms. Memorandum, BI Norwegian Business School.
- Langli, J.C. & Svanström, T., 2014. Audits of private companies. In: D. Hay, W.R. Knechel, and M. Willekens, eds. *The Routledge Companion to Auditing*. 148–158. New York: Routledge.
- Minnis, M. 2011. The value of financial statement verification in debt financing: evidence from private U.S. firms. *Journal of Accounting Research*, 49 (2), 457–506.
- Minnis, M. & Shroff, N., 2017. Why regulate private firm disclosure and auditing? *Accounting and Business Research*, 47 (5), 473-502.
- Niemi, L., Kinnunen, J., Ojala, H., & Troberg, P. 2012. Drivers of voluntary audit in Finland: to be or not to be audited? *Accounting and Business Research*, 42 (2), 169–196.